

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті пропонується синтетичний підхід до визначення нової економіки, за якого існуючі дефініції виступають як локальні визначення окремих проявів цілісного явища. Виявлено основні критерії членування нової економіки в технологічному ракурсі. Доведена різномно-холістична сутність неоекономіки та необхідність застосування для її дослідження модельного холістичного підходу.

В статье предлагается синтетический подход к определению новой экономики, в соответствии с которым существующие дефиниции выступают локальными определениями отдельных проявлений целостного явления. Выявлены основные критерии деления новой экономики в технологическом ракурсе. Доказана ризомно-холистичная сущность неэкономки и необходимость использования для ее исследования модельного холистичного подхода.

The article proposes a synthetic approach to defining the New Economy, according to which the existing definitions are the local definitions of individual manifestations of a holistic phenomenon. Shown basic criteria for the division of the New Economy of the Technological perspective. Proved the essence of Neoeconomics as the phenomenon of rhizome and holistic.

Ключові слова: необлаго, нова економіка, технологічний критерій, різони, холістичний підхід.

Останні десятиліття наукового дискурсу в економічній теорії позначені надзвичайною увагою до нових явищ в економічному житті, явищ, які в найбільш загальному вигляді окреслюються терміном «нова економіка». Проте змістовна дефініція нової економіки як цілісності й досі залишається поза межами наукового дослідження, вчені фактично обмежуються констатацією низки ознак сучасної авангардної економіки. Отож виникає проблема отримання більш чіткого визначення цього відносно нового явища, формулювання адекватних критеріїв розрізнення новоекономічного в просторі економічного.

Величезна кількість науковців, а поміж них такі знані, як С.В.Валдайцев, М.А.Ігнацька, Л.А.Мясникова, І.А.Стрелец [1-4], присвячують даній проблеми свої статті та монографії, постійно точаться дискусії щодо специфічних проблем, пов'язаних з виникненням й розвитком новоекономічного життя. Причому найбільш поширеним у науковому середовищі є сприйняття неоекономіки як тотожної за змістом високотехнологічній економіці. Насправді ж таке розуміння зовсім не наближає до розкриття наукового змісту словосполучення «нова економіка», оскільки критеріальні ознаки високотехнологічної економіки залишаються в остаточному підсумку фактично не з'ясованими. Згідно з критерієм високої технологічності, віднести до нової економіки можна навіть економіку Другої технологічної революції початку ХХ ст. [5]. Масова поява нових технологій, їх широке розповсюдження в ті часи не залишає сумніву в адекватності сприйняття такої економіки як відносно нової, якісно відмінної від економіки Першої технологічної революції.

Розуміння нової економіки як економіки, не подібної до старої, домінантної в даний період, страждає низкою недоліків. Така нова економіка з плином часу набуватиме все більшої ваги, а отже перебиратиме на себе статус домінантної, консервуючись і перетворюючись змістовно на нову «стару». Отже, виникає

необхідність пошуку чітких критеріїв визначення сутності нової економіки, зокрема в технологічному аспекті.

Цілями статті є виявлення основних критеріїв членування нової економіки та визначення змістовних субмножин у неоекономічній цілісності, їх ознаки та групування.

Свого часу кочівницька економіка була новою стосовно економіки збиральництва, а аграрна – стосовно кочівницької тощо. Отже, сучасний варіант нової економіки теж в майбутньому поступиться місцем іншій, ставши в процесі трансформації старою. Вже нові, невідомі нам технології окреслять контури наступної, знов лише тимчасово модернової економіки, будуть визначати «обличчя» нової економіки майбутнього.

Спирання в дефінітивному плані на перманентно мінливі критерії, на наш погляд, є недостатньо продуктивним і не дозволяє розкрити сутність та зміст явища «нова економіка». Розпливчастість та нестійкість об'єкту дослідження, а, відповідно, й нечіткість предмету, його досить аморфний характер встановлюють непереборні перешкоди на шляху проведення справді наукового дослідження. Отже, першочерговим завданням є визначення не просто об'єкту дослідження на декларативному рівні, формальна фіксація власне нової економіки, а з'ясування його змістовного наповнення, побудова системи критеріїв, що мають забезпечити проведення чіткої демаркаційної лінії між явищами «ноекономічної» та «староекономічної» природи.

Ізольована фіксація одних форм та виключення з поля дослідження інших спричиняє формування вкрай спотвореного образу нової економіки, фрагментизує цілісний предмет дослідження. Науковий дискурс щодо сутності нової економіки, визначення її кордонів за умови ототожнення неоекономіки з її окремими формами, штучного обмеження предмету нової економіки заздалегідь приречений на невдачу. Фактично ж всі спроби зрозуміти сутність нової економіки насправді демонструють спрямованість на з'ясування сутності та основних ознак найбільш сучасних форм її прояву. Отже, розуміння неоекономіки як цілісності можливе лише на консолідуючій платформі, що передбачає зміщення акцентів в дослідженні від окремого на користь загального. Тоді на дефінітивному рівні неоекономіка виступить як імплізія зазначених визначень. Не відмовляючи, з одного боку, в праві на існування локальним дефініціям, такий підхід, з іншого боку, постулює їх єдність та компліментарність у межах цілісного сприйняття явища.

Справді, локальні визначення фіксують лише існування окремих різосом у межах різомної цілісності. Іманентна неоекономіці як різомному утворенню відсутність певної структурованості, необов'язковість наявності генетичних взаємозв'язків як між субцілісностями, так і між їх складовими елементами, надзвичайна анклавізація, поширення відносно тривких дифузійних змичок старого та нового тощо вкрай ускладнюють розуміння такого утворення, як цілісного. Взаємопереходи та взаємоперетворення елементів ще більш ускладнюють його сприйняття. Натомість неоекономічні різосоми – це досить стабільні об'єднання множин, розвиток яких можна прослідкувати, визначити особливості їх еволюції в межах певного топосу та хроносу. Застосування

модельного холістичного підходу, за умов відсутності внутрішньої структурованості різосоми, не завадить синтетичному створенню та подальшому розгляду екзоскелету цього органоїду. Перцепція такого екзоскелету на віртуально-експліцитному рівні зовсім не детермінує його фактичну матеріалізацію, але постійність сприйняття такого реально неіснуючого легітимізує його та відкриває широкі перспективи стосовно наступного оперування цим поняттям.

Можливість виокремлення в межах цілісності різосомних утворень дозволяє відобразити неоекономіку як множину таких утворень, що знаходяться в постійній взаємодії, взаємоперетворенні та перетіканні. Такі утворення не є однорідними навіть на рівні потенціальності, оскільки включають неоекономічні елементи, що в межах автопоетичної системи мають бути віднесені до різних щаблів пагорбів складності. Скелетизація різосом виключає представлення їх як гомогенних, пласких множин. Справді, включення певного елемента до складу різосоми передбачає його ідентифікацію як її члена, а, отже, відповідність його за певним атрибутом саме означеній різосомі. Ідентичність всіх елементів органоїда за окремою ознакою гомогенізує таке утворення, але, з іншого боку, поліатрибутивність кожного з елементів, наявність цілої низки інших властивостей, їх відмінності, часом аж до незводимості, гетерогенізує різосому. І саме ця різноманітність елементів забезпечує подальшу структурування різосомних органоїдів.

Водночас, безперечно гетерогенний характер неоекономічних різосом, поліатрибутивність їх елементів генерують нову проблему. Кожна різосома об'єднує елементи, у яких лише одна властивість із всього їх набору є ідентичною для всіх, але всі інші властивості як за притаманністю, так і змістовно не обов'язково мають збігатися. Отже, в межах різосомної цілісності потенційно можна виділити стільки наборів різосом, скільки властивостей притаманно окремим елементам різосоми. Чим більш розповсюдженою та багатоваріантною є певна властивість, тим більше різосом буде входити до складу цілісності.

Існування численних варіантів різосомного членування цілісності слід трактувати, з одного боку, як перевагу, оскільки виокремлення множин за альтернативними критеріями надає можливість дослідження квазіструктурованих утворень в різних ракурсах, сприяє багатоаспектному сприйняттю нової економіки як холістичного явища. Такий розгляд адекватно відповідає розумінню неоекономіки на дефінітивному рівні як імплузії існуючих визначень, що має знизити гостроту наукового дискурсу щодо меж застосування цього терміну. З іншого боку, фактична безкінечність альтернативних варіантів утворення псевдоструктур безмежно розширює поле досліджень, породжуючи в межах холістичної програми необхідність вивчення всіх потенційно можливих різосом. Отже, такий поділ вкрай ускладнює подальше дослідження, заздалегідь створюючи передумови для критики його апріорно надзвичайної громіздкості. Втім, попередньо проголошена відмова від методу холізму як тотальності на користь модельного холістичного підходу достеменно вимагає скасування всеосяжного розгляду всіх можливо існуючих різосомних органоїдів.

Відмова від формування та подальшого вивчення всіх можливих наборів різосом ще не означає виключення із переліку атрибутивних критеріїв поділу всіх, крім

одного, обраного дослідником за певним принципом. Отже, виникає необхідність виділення комплексу критеріїв розмежування неоекономічних різосом у загальному атрибутивному наборі. Зрозуміло, що включення окремих критеріїв до цього комплексу теж передбачає досить суб'єктивну за змістом процедуру їх вибору з існуючого набору. Натомість наявність кількох критеріїв, а значить, і кількох наборів різосом має значно послабити такий суб'єктивізм, забезпечити рух у напрямку підвищення рівня об'єктивності пізнання неоекономіки. За якими же саме критеріями має відбуватися таке розмежування?

На наш погляд, найбільш прийнятними будуть критерії, які були вже закладені, хоч й в дещо неявній формі, активно застосовувалися у межах попередніх досліджень явищ неоекономічної природи та одночасно враховують консумаційний та виробничий аспекти нової економіки. Отже, до складу критеріального комплексу, насамперед, у межах виробничої площини мають увійти технологічний та продуктово-технологічний.

Використання технологічного критерію дозволить детермінувати множину різосом, які об'єднують неоекономічні елементи, що в своїй цілісності забезпечують існування певної технології, її реалізацію на продуктовому зрізі та на рівні задоволення потреб. Спорідненість окремих технологій, з одного боку, та необхідність їх компліментарного застосування з метою отримання конкретних товарів і послуг – з іншого, встановлює обмеження щодо ступеня суверенізації різосом, роблячи самостійне функціонування окремого організму вкрай маловірогідним, та надає статус імперативного співробітництва між ними як запоруці порівняно тривалого життя даного товару та його подальшого розвитку. Понад те, така взаємодія у межах об'єднаних за певною ознакою чи їх набору різосомних утворень поступово поглиблюється та розширюється у міру появи нових інваріантів продуктів, їх модифікації та диференціації. Продуктово-технологічний дрейф, генезис нових технологій за класичною схемою та їх становлення у межах процедури детериторізації-ретериторізації призводять до збільшення ареалу дії конкретних різосом співмірно зі зростаючою продуктовою популяцією. Природно, що це логічно вимагає формування коаліцій різосом, що завдяки співпраці між собою створюють передумови виникнення макротехнологій.

Менш всеосяжна взаємодія характерна для альянсів таких різосомних коаліцій, які утворюються вже на рівні технологічних укладів. Причому така взаємодія не набуває уніфікованого характеру, а позначена своєю історично визначеною специфікою. Це дозволяє визначити щонайменше шість різосомних альянсів, на порядок більше коаліцій та численні окремі різосоми, що входять до їхнього складу.

Розподіл різосом за альянсами не є однорідним. Розвиток окремої технології не може відбуватися нескінченно, поступово він загальмовується та припиняється. Припинення розвитку, відсутність технологічних змін відобразиться й на оновленні продуктового ряду, а отже, призведе до втрати елементами даної різосоми статусу неоекономічних. Аналогічні процеси відбуваються на рівні макротехнологічних коаліцій та їх альянсів. Зупинення розвитку на рівні альянсу може мати своїм наслідком повне виключення даного технологічного укладу з неоекономічного загалу.

Дискретизація в розподілі ризосом за коаліціями та альянсами є дуже спрощеною та схематичною. Насправді окремі ризосомы можуть одночасно брати участь в кількох коаліціях, забезпечуючи існування зразу цілої низки змістовно неоекономічних макротехнологій. Більш того, коаліції, членом яких є дана ризосома, не обов'язково повинні входити лише до одного альянсу, оскільки виготовлення кінцевого продукту в розрізі певного технологічного укладу передбачає застосування не тільки технологічних прийомів, що унікально властиві саме цьому укладові. Отже, відбувається інфільтрація альянсів на рівні коаліцій іншоальянсовими ризосомами. Проте зазначені включення не призводять до еклектизації альянсу та не піддають сумніву його неоекономічний статус, такі інфільтрати органічно поєднуються з іншими його складовими, утворюючи неоекономічну субцілісність. Не меншою мірою подібна інфільтрація характерна для коаліцій, де вона здійснюється шляхом входження до них іншокоаліційних неоекономічних елементів у межах ризосомних утворень. У цьому ракурсі дискретність ризосом, їх коаліцій та альянсів набуває досить примарного вигляду. Стосовно безпосередньо неоекономічних ризосом така розпливчастість є досить обмеженою, її елементи об'єднуються в множину за чіткими ознаками у межах існування певної технології і при всій поліатрибутивності таких елементів їх інкорпорація до інших ризосом є швидше винятком, аніж правилом. Ділянки поширення різних коаліцій фактично виявляються взаємно перекриваючими.

Результатом дослідження стало виявлення основних критеріїв членування нової економіки, зокрема технологічний та продуктово-технологічний. Використання технологічного критерію дозволило визначити множину ризосом, які об'єднують неоекономічні елементи, що в своїй цілісності забезпечують існування певної технології, її реалізацію на продуктовому зрізі та на рівні задоволення потреб. Виявлено існування за технологічним критерієм у межах неоекономіки шість ризосомних альянсів, на порядок більше коаліцій та численні окремі ризосомы, що входять до їх складу. Подальше дослідження має розкрити історичні передумови формування конкретних технологічних альянсів нової економіки, особливості національних економік, що обумовлюють прискорення та гальмування їх становлення.

Список використаних джерел:

1. Стрелец И.А. Новая экономика и информационные технологии /И.А. Стрелец. –М.: Экзамен, 2003. – С.13.
2. Мясникова Л.А. Экономика постмодернизма и отношения собственности / Л.А. Мясникова // Вопросы философии. – 2002. - №7. –С.7.
3. Валдайцев С.В. Новые контуры экономики XXI века / С.В. Валдайцев // Вестник Санкт-Петербургского университета. – Серия 5. – 2001. – Вып. 3. - С.5-7.
4. Игнацкая М.А. Структурно-функциональный анализ новой экономики /М.А. Игнацкая. – М.: Изд-во РУДН, 2002. – 428 с.
5. Madsen J.B., Davis E.P. Equity Prices, Productivity Growth, and the 'New Economy' / J.B. Madsen, E.P. Davis // EPRU Working Paper Series. - Economic Policy Research Unit Institute of Economics University of Copenhagen. – 2004. – P. 3-4.